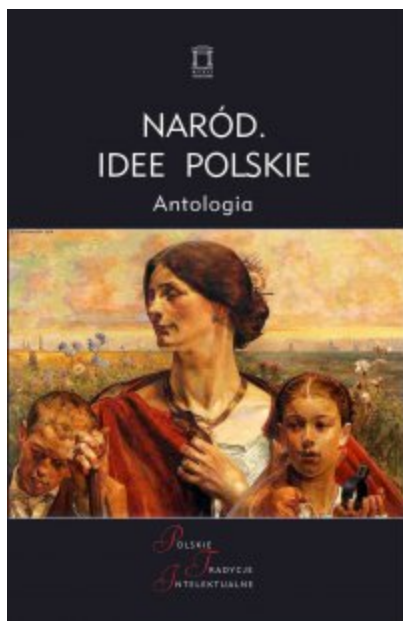

Naród. Idee polskie. Antologia

W XIX i pierwszej połowie XX wieku rozważania o narodzie stanowiły jeden z najważniejszych wątków polskiej myśli politycznej. Zajmowali się nimi przedstawiciele wszystkich jej głównych nurtów. Formułowali oni teoretyczne koncepcje narodu, oparte o ustalenia wielu dziedzin nauki i nawiązujące do różnych stanowisk ideologicznych. Wskazywali, jakie cechy przesądzają o jego tożsamości, wyróżniając go wśród innych wspólnot.

W XIX i pierwszej połowie XX wieku

rozważania o narodzie stanowiły jeden z najważniejszych wątków polskiej myśli politycznej. Zajmowali się nimi przedstawiciele wszystkich jej głównych nurtów. Formułowali oni teoretyczne koncepcje narodu, oparte o ustalenia wielu dziedzin nauki i

nawiązujące do różnych stanowisk ideologicznych. Wskazywali, jakie cechy przesądzają o jego tożsamości, wyróżniając go wśród innych wspólnot.

Naród. Idee polskie. Antologia

red. Jacek Kłoczkowski

wydawca: Ośrodek Myśli Politycznej

ilość stron: 378

Wstęp

Jacek Kloczkowski

W XIX i pierwszej połowie XX wieku rozważania o narodzie stanowiły jeden z najważniejszych wątków polskiej myśli politycznej. Zajmowali się nimi przedstawiciele wszystkich jej głównych nurtów. Formułowali oni teoretyczne koncepcje narodu, oparte o ustalenia wielu dziedzin nauki i nawiązujące do różnych stanowisk ideologicznych. Wskazywali, jakie cechy przesądzają o jego tożsamości, wyróżniając go wśród innych wspólnot. Przede wszystkim jednak skupiali się na praktycznych wyzwaniach, jakie stały przed Polakami – narodem o wielkich tradycjach i długiej historii, który wszakże przez dziesięciolecia pozbawiony był niepodległości, a po jej odzyskaniu usiłował zbudować państwo zdolne rozwiązać liczne problemy wewnętrzne i stawić czoła zagrożeniom zewnętrznym.

O ile samo uczynienie z rozważań o idei narodu i jej różnych przejawach jednego z podstawowych przedmiotów namysłu publicystów politycznych i naukowców nie różniło naszej myśli od wielu innych europejskich, o tyle polscy myśliciele w swej refleksji o wspólnocie narodowej musieli odnieść się do wyjątkowo skomplikowanej rzeczywistości. W czasach zaborów trzeba było bowiem odpowiedzieć na pytanie, jak pogodzić pragnienie odzyskania niepodległości z wymogami taktyki politycznej, determinowanej przez fakt podziału dawnej Rzeczypospolitej między trzy mocarstwa, z których każde – ze stosunkowo krótkimi przerwami w przypadku Austro-Węgier

– prowadziło intensywną polityką antypolską. Dążenie do odbudowy Polski – zwłaszcza podjęcie zbrojnej walki o wolność – groziło wzmożeniem represji godzących w same podstawy bytu narodowego – szkolnictwo, biurokrację na poziomie lokalnym, sądownictwo, krajową reprezentację polityczną, instytucje gospodarcze – szczególnie doświadczano tego po klęsce powstań listopadowego i styczniowego. Przyjęcie postawy nazbyt biernej mogło natomiast spowodować osłabienie przywiązania do idei narodowej, większą podatność na germanizację i rusyfikację, zatem powolne wtapianie się w życie państw zaborczych i wyrzeczenie się w konsekwencji aspiracji niepodległościowych przez większość społeczeństwa polskiego. Zagrożenia były tym większe, że wszak w XIX wieku przez długi czas znaczna część mieszkańców ziem polskich nie była włączona w świadome wspólnotowe życie narodowe, a polskość stanowiła tylko jedną z możliwych do wyboru opcji. Warto wspomnieć na przykład, że w prowadzonych w Galicji na przełomie dziewiętnastego i dwudziestego stulecia badaniach socjologicznych odnotowywano, iż wielu chłopów czuje się przede wszystkim „cesarskimi” a nie Polakami – i wybiera lojalność wobec władzy a nie idei narodowej, z którą nie czuło łączności. Zarazem wśród robotników próbowali zdobyć popularność komunistyczni agitatorzy, mający perspektywę poprawy warunków życia jeśli tylko ziści się wyznawana przez nich internacjonalistyczna, wroga narodom jako takim, idea powszechnej równości. Na Polaków – tych już w pełni świadomych swej tożsamości i tych dopiero przechodzących proces jej kształtowania – działało zatem wiele czynników, które mogły przekonać ich, że zbyt przywiązanie do polskości po prostu nie opłaca się. A jednak odstępców i renegatów było niewielu, zaś proces unarodowienia dokonał się z wielką mocą, czego Polacy dowiedli zwłaszcza w czasie kolejnych wielkich prób dziejowych – w wojnie z bolszewikami i podczas drugiej wojny światowej.

przeczytaj cały wstęp i przejrzyj spis treści książki

przeczytaj jeden z tekstów z antologii autorstwa Zygmunta
Kraśińskiego